

УДК 378 : 372.77] (477)

Коврегін Володимир Володимирович

перший проректор Національного університету
цивільного захисту України (м. Харків),
кандидат технічних наук, доцент

МЕХАНІЗМИ МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ ДОСТАТНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВНЗ

Анотація. Доведено, що з метою вдосконалення управлінського обліку з інноваційної освітньої діяльності ВНЗ необхідно використовувати методики визначення його потреб у фінансово-економічних ресурсах, а також розраховувати комплексний норматив фінансово-економічного забезпечення й оцінювати його рівень допустимості.

Ключові слова: державне управління, розвиток ВНЗ, економічна безпека, джерела фінансування, внутрішній аудит.

Коврегін В.В. Механизмы моделирования уровня допустимости государственной экономической поддержки инновационного развития ВУЗа

Аннотация. Доказано, что в целях совершенствования управленческого учета по инновационной образовательной деятельности ВУЗа необходимо использовать методики определения его потребностей в финансово-экономических ресурсах, а также рассчитывать комплексный норматив финансово-экономического обеспечения и оценивать его уровень допустимости.

Ключевые слова: государственное управление, развитие ВУЗа, экономическая безопасность, источники финансирования, внутренний аудит.

Kovregin V.V. Mechanisms of modeling of the level of sufficiency of the state economic support of innovative development of higher educational institution

Annotation. It has been proved that with the aim of improvement of administrative accounting of innovative educational activity of a higher educational institution, it is necessary to use the methods of determination of its needs for financial and economic resources, as well as to estimate the complex standard of financial and economic support and to assess the level of its admissibility.

Key words: public administration, development of the higher educational institution, economic security, sources of financing, internal audit.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасною наукою «Публічне управління й адміністрування» розглядаються чотири типи економічних ситуацій, в яких потрібно ухвалювати управлінські рішення і прогнозувати їх наслідки, а саме: визначеності, умов ризику, невизначеності (нестабільності), конфлікту. Сучасний соціально-

економічний стан нашої країни й рівень фінансово-економічного забезпечення вищої освіти створюють потребу алгоритмізації дії ВНЗ в умовах невизначеності, а також сутнісно-типологічної характеристики їх фінансово-економічної безпеки. Усе це свідчить про актуальність обраної теми дослідження, що потребує більш детального наукового вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельну основу нашого дослідження склали теоретичні та методологічні принципи організації, державного управління, прогнозування й економіки освіти, що розкриваються в роботах учених В. Андрущенко, Л. Балабанової, Л. Белової, О. Васильєвої, С. Домбровської, М. Клименка, П. Надолішнього, Л. Приходченко, І. Романова, А. Роміна, В. Садкового, В. Сиченка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не применшуючи надбань вищеназваних науковців, слід зазначити, що потребує уточнення порядок (алгоритм) дії ВНЗ в умовах невизначеності, фінансово-економічної нестабільності тощо. Для алгоритмізації у цій сфері можна використовувати метод пропорційних залежностей економічних чинників, основу якого складає процес ідентифікації найбільш важливого чинника діяльності. Уважаємо, що він недооцінений ученими, тому недостатньо ними використовується в наукових дослідженнях, але є базою для визначення прогнозних значень інших чинників. Крім того, вимагають визначення механізми моделювання рівня достатності державної фінансово-економічної підтримки розвитку ВНЗ з урахуванням уведення комплексного нормативу фінансування.

Формулювання цілей статті. Отже, метою статті є визначення механізмів моделювання рівня достатності державної економічної підтримки інноваційного розвитку ВНЗ з урахуванням уведення комплексного нормативу фінансування.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, базовим економічним чинником освітньої діяльності є комплексний норматив її фінансового забезпечення. У результаті його ідентифікації будується модель зміни ситуації, що припускає таку послідовність дій:

– на першому етапі розрахунковим компонентам комплексного нормативу привласнюються певні кількісні значення;

– на другому – визначаються похідні показники, тобто прогнозуються можливі результати кожної групи показників оцінки фінансового забезпечення;

– на третьому – нові показники оцінки порівнюються з критеріями вибору пріоритетів фінансової підтримки;

– на четвертому – визначається певна послідовність пріоритетів фінансової підтримки нововведень, що має сприяти реалізації стратегії інноваційної діяльності ВНЗ;

– на п'ятому – формуються показники внутрішнього обліку, що можна використовувати як орієнтир для контролю поточної інноваційної освітньої діяльності.

Ця прогнозна модель фінансового забезпечення освітньої діяльності ВНЗ не лише показує зміни показників інноваційної діяльності в окремих вищих навчальних закладах, але і дозволяє провести порівняльний аналіз прогнозних значень фінансової підтримки новацій як за типами установ, так і за методами розрахунку нормативу.

У результаті дослідження встановлено, що під час такої фінансової підтримки може вибиратися один або декілька варіантів дій; при цьому значення різних обсягів фінансування, які використовуються в процесі моделювання, можуть стати прогнозними орієнтирами для вчинення таких дій.

Мета першого етапу моделювання фінансового забезпечення новацій у вищій освіті – розрахунковим шляхом визначити прогнозні кількісні

значення комплексного нормативу бюджетного фінансування. Відправними у розрахунках комплексного нормативу мають бути планові показники річних кошторисів витрат установ вищої освіти, а також реалізовані процедури, а саме:

1. Розрахунок комплексного нормативу фінансування кожного ВНЗ. Розрахунок відбувається за двома варіантами:

– за загальноприйнятою методикою розрахунку бюджетного нормативу, за якої числовий показник фактично виділених бюджетних асигнувань ділиться на показник середньорічного контингенту студентів. Зіставлення розрахунків нормативів за загальноприйнятою методикою показує, що закладений у самому порядку наявних розрахунків механізм державної підтримки інноваційної освіти та її установ загалом характеризується недофінансуванням через низку причин.

– за другим напрямком відбувається моделювання на базі розрахунків за комплексними нормативами фінансування, а також прогнозування можливих результатів фінансового забезпечення новацій кожної установи вищої освіти, тобто визначення кількісних значень розрахункових величин складових показників. Потім відбувається зіставлення прогнозних показників фінансового забезпечення ВНЗ із критеріями вибору пріоритетів фінансової підтримки. Для цього потрібно, по-перше, систематизувати показники фінансового забезпечення ВНЗ за класифікаційними групами нововведень, пропонованих в інших наших дослідженнях [2]. Результати такої систематизації наведено в таблиці 1.

Згідно з даними таблиці перший класифікаційний чинник нововведень – траєкторія розвитку освітньої установи, що визначає еволюційну або інволюційну спрямованість стратегії її розвитку, характеризується як рівнем державної підтримки освіти, так і інвестиційною привабливістю нововведень, тобто державною політикою в галузі освіти. Ці показники демонструють можливість держави через

механізм фінансування забезпечувати політичну й економічну стійкість суспільства за рахунок як розвитку науки, культури, так і самої системи освіти.

Таблиця 1

**Групування показників фінансово-економічної підтримки
за класифікаційними чинниками освітніх новацій**

№ №	Класифікаційний чинник	Найменування груп показників
1	Траєкторія розвитку освітньої установи	1) показники фінансової підтримки; 2) показники інвестиційної зацікавленості новацій; 3) показники ділової активності.
2	Характер впливу на учасників інноваційної освітньої діяльності	1) показники фінансової стійкості; 2) показники стимулювання інноваційної діяльності; 3) показники ефективності нововведень.
3	Відповідність інтересам суспільства, регіону та галузі економіки	Показники розподілу фінансових засобів за напрямками інноваційної діяльності ВНЗ.

Джерело: складено на підставі [1-3]

Другому класифікаційному чиннику нововведень – характеру впливу на учасників інноваційної освітньої діяльності – відповідають показники фінансової стійкості розвитку ВНЗ, стимулювання інноваційної його діяльності й ефективності нововведень.

Третій класифікаційний чинник – відповідність інтересам суспільства, регіону галузі – характеризується творчим потенціалом нововведень. Він найбільш актуальний в освіті, проте, як свідчить практика, менше за все забезпечений прямою державною фінансовою підтримкою. Виокремлені показники розподілу фінансових коштів за напрямками інноваційної діяльності постають орієнтирами науково-

технічного розвитку країни, а також пріоритетами фінансування інноваційної діяльності, обраної самим ВНЗ.

Чинна модель фінансування установ вищої освіти показує, наскільки значна сьогодні частка власних асигнувань порівняно з наданими державними бюджетними коштами. На наш погляд, відсутність зацікавленості держави в інноваційній спрямованості вищої освіти є головною перешкодою в інвестиційній привабливості освітніх нововведень, особливо для довгострокового залучення позикових засобів. Останнє чинить прямий вплив на ступінь ділової активності інноваційної діяльності.

Показники цього класифікаційного чинника визначають таке: найбільш високі показники фінансової стійкості інноваційного розвитку в умовах застосування комплексного нормативу фінансування ВНЗ виявляють недержавні вищі навчальні заклади. Проте за цих умов державні ВНЗ мають певну стійкість інноваційного розвитку, а тому можливість для активної реалізації стратегії своєї інноваційної діяльності. Використання комплексного нормативу, крім того, збільшує надійність стимулювання інноваційної діяльності, а відтак – реальність не лише матеріально-технічного і науково-методичного забезпечення нововведень, але й залучення висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів.

Ефективність новацій залежить від конкретних умов сприйнятливості їх розроблення й упровадження ВНЗ, тобто від його здатності до генерації нововведень та їх відтворення. Можливість розрахунку кількісних показників ефективності освітніх новацій визначається нормативно-правовими умовами та системою управлінського контролю (обліку, звітності прибутків і витрат за кожним конкретним нововведенням). Проте навіть за даними прийнятої сьогодні до виконання фінансової звітності модельований показник рентабельності інноваційної діяльності як у державних, так і в недержавних ВНЗ складає

не менш як 100%. Таким чином, в умовах використання комплексного нормативу фінансування діяльності ВНЗ підвищується ефективність інновацій в усіх її сферах.

Результати оцінювання розподілу фінансових коштів за напрямками інноваційної діяльності ВНЗ, що виражає спрямованість науково-технічної політики і, побічно, творчий потенціал нововведень, дозволяють стверджувати, що має розподіл цих ресурсів перебувати в прямій залежності від рівня самопроекування пріоритетів фінансової підтримки. Це означає, що наразі немає науково обґрунтованої консолідованої стратегії інноваційної освіти. Відповідно – відсутні необхідні прямі державні асигнування на розвиток творчого потенціалу ВНЗ. Звісно, завжди існує пересторога щодо того, що введення комплексного нормативу фінансування таких закладів докорінно не змінить ситуацію. У цьому, на наш погляд, і полягає основна причина труднощів у стимулюванні якості вищої освіти, а відтак – і гарантій залучення інвесторів до стимулювання її розвитку.

Слід зазначити, що допомогти у вирішенні цього питання може внутрішній аудит ресурсного забезпечення інноваційного розвитку освітньої діяльності ВНЗ. Він призначений для проведення моніторингу й перевірки дотримання законодавства у сфері освіти України в процесі здійснення господарських і фінансових операцій; їх потреби здійснення; наявності і стану використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів відповідно до затверджених норм, нормативів і кошторисів з позиції як функціонування, так і розвитку ВНЗ.

Технологія внутрішнього аудиту є системою процедур контролю й аналізу стану інноваційної освітньої діяльності ВНЗ. Він передбачає здійснення завдань з моніторингу забезпечення й використання ресурсів. Проектування такої технології слід здійснювати з урахуванням

відповідності показників дострокової економічної підтримки ВНЗ критеріям вибору її пріоритетів.

Система внутрішнього аудиту інноваційного розвитку ВНЗ вимагає дотримання таких умов, як її економічна виправданість й ефективне функціонування. Економічна виправданість припускає визначене співвідношення витрат на функціонування служби внутрішнього аудиту і втрат через її відсутність. Ефективне функціонування системи моніторингу і контролю у сфері вищої освіти має бути засноване на низці принципів, а саме: регулярності, достовірності, відповідальності, професіоналізму, доброчесності, об'єктивності, незалежності служби внутрішнього аудиту. Дотримання цих принципів формує вимоги до організації ефективного функціонування внутрішнього аудиту як певної системи, що складається з трьох компонентів: 1) середовища контролю; 2) облікової системи; 3) технологій контролю.

Зважаючи на предмет дослідження, відзначимо, що *середовище контролю* – це сфера управління фінансовими потоками ВНЗ, що спрямовуються на інноваційну освітню діяльність. Облікова система для державних і регіональних освітніх установ визначається чинним законодавством України. Цей основний елемент внутрішнього аудиту фінансового забезпечення інноваційного розвитку освітньої діяльності ВНЗ включає:

1) аналіз фінансового стану ВНЗ, що характеризується наявністю всіх джерел фінансування; розміщенням і використанням ресурсів за напрямками інноваційної освітньої діяльності;

2) аналіз фінансової звітності та її відповідності організаційній структурі ВНЗ;

3) визначення фінансової стійкості інноваційного розвитку освітньої діяльності ВНЗ на основі виявлення економічної достатності його фінансової підтримки, зокрема державної.

Другий елемент внутрішнього аудиту фінансової підтримки інноваційної освіти ВНЗ – *облікова система*, що припускає оцінку відомостей про управлінську й фінансово-господарську діяльність, спрямовану на інноваційний розвиток, яка (оцінка) включає:

1) аналіз облікової політики ВНЗ з інноваційної освітньої діяльності й основні принципи ведення обліку;

2) аналіз організаційної структури й інфраструктури ВНЗ;

3) організацію підготовки, зберігання первинної та звітної документації, що відбивають фінансово-господарські операції з інноваційної освітньої діяльності ВНЗ;

4) порядок віддзеркалення господарських операцій в облікових регістрах, форми і методи узагальнення цих регістрів;

5) порядок підготовки і своєчасність здавання звітності, її правильність і достовірність;

6) критичні сектори обліку, де ризик виникнення помилок особливо значний;

7) засоби контролю, передбачені системою обліку.

Третій елемент внутрішнього аудиту фінансової підтримки інноваційної освітньої діяльності ВНЗ – *система контрольних процедур* як сукупність взаємопов'язаних методик, правил і видів перевірок. Ця система вирішує такі завдання: перевіряє наявність суцільного й неперервного обліку всіх фінансово-господарських операцій з інноваційної діяльності ВНЗ; використовує методи своєчасного й ефективного пошуку помилок у процесі такої діяльності; виявляє співвідношення цілісності даних забезпеченості обліковими регістрами або файлами; перевіряє обмеженість і правомірність доступу персоналу до активів установи й пов'язаних з цим документів.

Результативність процедур контролю, що здійснюються у сфері вищої освіти, безпосередньо залежить не лише від сукупності

контрольних процедур і методів перевірок, але й від ефективності роботи самої служби внутрішнього аудиту ВНЗ, а умовами успішної його діяльності є такі чинники:

1) її незалежне адміністративне становище, тобто пряме підпорядкування керівникові ВНЗ;

2) служба внутрішнього аудиту ВНЗ має бути ознайомена й забезпечена копіями нормативних документів, що регламентують усі види діяльності такого закладу; володіють точною інформацією про організаційно-управлінські структури і кадровий потенціал; знають рівень забезпечення збереження активів, здійснюють регулярний огляд основних навчальних, виробничих і складських приміщень; мають у своєму розпорядженні копії аудиторських перевірок, актів ревізій, матеріали податкових та інших перевірок; володіють інформацією про зовнішніх і внутрішніх користувачів, даними фінансової звітності тощо;

3) ця служба має ефективно планувати порядок і терміни проведення аудиту, що припускає встановлення обсягу інформації, яка перевіряється, розроблення графіка перевірок підрозділів ВНЗ, склад фахівців, які залучаються для кожної перевірки, вибір аудиторських процедур і видів перевірок, визначення методик їх застосування, визначення переліку документів, що мають бути представлені для перевірки, розроблення загального плану аудиту, складання його програми.

Проведення процедури перевірок у сфері фінансової забезпеченості ВНЗ є сукупністю дій аудитора для отримання необхідних аудиторських доказів на конкретній ділянці перевірки. У процесі внутрішнього аудиту слід розрізняти методи отримання аудиторських доказів і види перевірок. До перших (методів отримання доказів) належать: перевірка арифметичних розрахунків; інвентаризація; перевірка дотримання правил розрахунку окремих фінансово-господарських операцій ВНЗ; порівняння розрахунків; опитування персоналу підрозділу; перевірка документів і

документообігу; сканування; аналітичні процедури; підготовка альтернативного балансу. Своєю чергою, до других, тобто видів перевірок, належать суцільна перевірка й аудиторська вибірка. Суцільна перевірка фінансового забезпечення інноваційної освітньої діяльності ВНЗ включає перевірку операцій з грошовими коштами за різними джерелами фінансування інноваційної вищої освіти; перевірку обліку і використання фінансових надходжень на таку діяльність; перевірку розрахунків з оплати праці й обчислення платежів за рахунок засобів, що інвестуються в освітні новації, тощо. При проведенні цієї перевірки особливу увагу аудитори мають звернути на зміст облікової політики ВНЗ, що має бути єдиною впродовж усього звітно-фінансового року й відповідати державній нормативно-правовій базі, Статуту і внутрішнім локальним актам ВНЗ.

Аудиторська вибірка заснована на законах теорії вірогідності, коли можна отримати досить точні дані про ціле з його відносно малої частини, тобто до вибірки включаються тільки частина об'єктів сукупності, що перевіряється. Розрізняють два види вибірових перевірок, а саме: 1) на відповідність (здійснюється вибіркова перевірка для тестування процедур внутрішнього контролю, завдання якої полягає у встановленні порушень його норм). Ця перевірка здійснюється з основних напрямків внутрішнього аудиту діяльності ВНЗ і називається якісною; 2) за суттю – тобто здійснюється вибіркова перевірка правильності віддзеркалення в обліку конкретних сум з окремих операцій, оборотів і сальдо з рахунків (відповідно така перевірка отримала назву кількісної). З огляду на ці види перевірки можемо зазначити, що після проведення необхідних процедур перевірки аудитор має оцінити повноту та якість виконання пунктів плану і програми внутрішнього аудиту діяльності ВНЗ, для чого застосовуються систематизація й аналітичний огляд результатів перевірки.

Висновки з даного дослідження. На підставі вищевикладеного наголосимо, що «політика» внутрішнього аудиту діяльності ВНЗ, зокрема фінансово-економічної, має досліджуватися не тільки щодо її відповідності вітчизняному законодавству, а й щодо відповідності наявному методичному, технічному й організаційному аспектам такої «аудиторської політики», а також вимогам локальних актів з інноваційної освітньої діяльності ВНЗ. На основі проведеного аналізу робляться висновки про відповідність кожного аспекту його «аудиторської політики» практиці фінансового забезпечення інноваційної освіти. При цьому правильність ведення обліку і звітності в цій сфері порівнюється з аналітично-інформаційним і фінансовим обліком, установленими вимогами законодавчих, нормативно-правових і локальних актів.

Доведено, що з метою вдосконалення управлінського обліку з інноваційної освітньої діяльності ВНЗ слід використовувати методики визначення його потреб у фінансово-економічних ресурсах, а також розраховувати комплексний норматив фінансово-економічного забезпечення й оцінювати його рівень достатності (допустимості).

Ефективна система внутрішнього аудиту інноваційної освітньої діяльності ВНЗ не лише знижує ризик при проведенні зовнішнього аудиту і ревізій різних органів державного управління та фінансування освіти, але й виявляє резерви та перспективи інноваційного розвитку такого закладу. Оцінювання ефективності такої системи внутрішнього аудиту може проводитися за різними напрямками: 1) оцінювання ефективності управлінських рішень і реальності фінансово-господарських операцій з інноваційної освітньої діяльності ВНЗ; 2) аналіз повноти віддзеркалення в управлінському й фінансовому обліку усіх операцій з інноваційної діяльності ВНЗ; 3) наявність санкції відповідальних посадових осіб на проведення операцій з інноваційної

освітньої діяльності ВНЗ; 4) виключення арифметичних і логічних помилок в управлінському й фінансовому обліку; 5) оцінювання відповідності розподілу фінансових ресурсів за пріоритетами інноваційного розвитку ВНЗ і критеріями вибору освітніх новацій; б) ведення обліку відповідно до встановлених вимог і локальних нормативів актів з інноваційної освітньої діяльності ВНЗ; 7) своєчасне ухвалення рішень і віддзеркалення їх у фінансово-господарських операціях ВНЗ відповідного періоду.

Перспективи подальших розвідок. Одним із найважливіших аспектів ефективності внутрішнього аудиту інноваційної освітньої діяльності ВНЗ є вплив його результатів на прогнозування й удосконалення якості професійної підготовки. На наше переконання, цей напрямок є досить перспективним з погляду його системного та ґрунтовного дослідження, а тому становите тематику наших дальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карпеко Н. М. Проблеми та напрями удосконалення економічного механізму державного регулювання освіти / Н. М. Карпеко / Публічне управління та митне адміністрування. Серія : Державне управління : зб. наук. пр. – Дніпро : Вид-во УМСФ, 2016. – Вип. 2 (16). – С. 117–123.
2. Коврегін В. В. Фінансова безпека ВНЗ і корупція в ньому як загроза якості освіти в Україні / В. В. Коврегін // Інвестиції: практика та досвід, 2016. – Вип. 22. – С. 91-95.
3. Левицкий М. Л. Образовательные учреждения: источники финансирования, налоги, учет / М. Л. Левицкий, Т. Н. Шевченко. – М. : МЦФЭР, 2004. – 320 с.

Statement of the problem. Today, there is a problem of improving in quality of education, with the aim to ensure its competitiveness among the educational systems of other countries and support the state's reputation on the global stage. First of all, this requires us to give exact definition and description of such phenomenon as the "quality of education" because formation of market relations in the sphere of education put forward new requirements for the strategic development of higher education institutions as a unified educational,

and scientific, and industrial complex. One of the directions of this strategy is to form a fundamentally new set of economic relations in the higher education institutions and new system of internal audit of its action.

Urgency. Noting the indisputable achievement of the Ukrainian scientists (L. Belova, O. Vasil`eva, S. Dombrovska, V. Sadkovyi and others), however, it should be emphasized that there is the need in concretization of approaches to the improvement of the state educational policy of Ukraine in the indicated of financial area and aspects of its internal audit.

The purpose of the article. The paper objective is the determination of the mechanisms of modeling of the level of sufficiency of the state economic support of innovative development of a higher educational institution with due consideration of the introduction of the complex standard of financing.

Our task was to study – to describe the necessity of solving scientific and practical task as for working through the evaluation of elements of financial and economic factors of innovative development of a higher educational institution.

Summary. The concept of the economic security and sources of funding of higher educational institutions was defenited, according to which its provision is made in directions corresponding to the target functions of the system of administration. The main requirement for the procedure of examination of the economic security of higher educational institutions is the informational security, the clarity and the economic distinctness of measurements. In order to adapt, to persist and to develop under the new conditions, higher educational institutions must not only constantly monitor the condition of the educational services market, but estimate and improving own sources of funding. It was systematized and analyzed the sources of funding of higher educational institution.

Conclusions and outcomes. It has been defined that the ‘policy’ of internal audit of the activity of a higher educational institution, in particular, the

financial and economic one, must be investigated not only in the part its compliance with the country's legislation, but also concerning its compliance with the existing methodological, technical and organizational aspects of this 'audit policy,' and with the requirements of the local acts concerning the innovative activity of a higher educational institution. Based on the analysis, the conclusions were made about the compliance of each aspect of its 'audit policy' with the practice of financial support of innovative education. It should be noted that the correctness of accounting and reporting in this area is equal to analytical and informational, as well as fiscal accounting stipulated by the requirements of legislative, regulatory and local acts.